

Fıkıh ilmi ve mevzuu -4

«Tebyinü'l-Maharım» adlı kitapda dahi şu izahât vardır:

«İlmin farz-ı kifaye olanına gelince; dünya işlerinin kıvamın-da yürümesi için muhtâç olunan her ilimdir. Tıp, hesap, Nahiv, Lügat, kelâm, kırâat, hadis isnadları vasiyet ve mirâs taksimleri ile kitâbet, meânî, bedi', beyan, usûl, nâsih ve mensûh, âmm, hâs, nas ve zahir - ki bunlar tefsir ve hadis ilimleri için alettirler - ilimlerini öğrenmek bu kabildendir...».

TENBÎH : Farz-ı ayın, farz-ı kifaye'den efdaldır. Çünkü farz-ı ayın nefsin hakkı için farz kılınmıştır. Nefis için o daha mühim ve daha meşakkatlidir. Farz-ı kifaye öyle değildir. O, umumun hakkı için farz olmuştur. Bu umuma kâfir bile dahildir. Bir iş umumi olursa hafifler; hususi olursa ağırlaşır. Bazıları farz-ı kifaye'nin efdal olduğunu söylemişlerdir. Zira bu farzın edası bütün ümmetten borcu iskat eder. Terk edilirse edaya imkân' olan herkes günahkâr olur. Bu sıfatta olan bir farzın te'sir cihetinden daha büyük olacağında şüphe yoktur.

Mamafih Tahtavi'nin nakline göre birinci kavil mutemed sayılmıştır

İlmin mendûp, haram, mekruh ve mubah kısımları da vardır. Fıkıhın derinlerine dalmak ve kalb ilmini öğrenmek mendûp; felsefe, şa'beze, tencîm, remil, tabiat, sihir ve kehanet öğrenmek haramdır. Felsefeye mantık dâhildir. Harf ilmi ile musikî de bu kısımdandır.

İZAH

Fıkıhın inceliklerine dalmak mendûp olduğu gibi sair şer'i ilimleri ve bu ilimlere âlet teşkil eden bilgileri öğrenmek de menduptur.

Kalb ilminden murâd, ahlâktır.

Ahlâk, faziletlerin nevilerini ve nasıl kazanılacaklarını, reziletlerin nevilerini ve onlardan nasıl korunulacağını bildiren ilmidir.

Kitabımızın metninde bu ilim, «Fıkıh» kelimesi üzerine atf edilmiştir. çünkü ilm-i ihlâs, ucub,

hased ve riya gibi şeylerin öğrenilmesinin farz-ı ayın olduğu malûmdur. Nefsin diğer âfetlerinden kibir, cimrilik, kin, hıyanet, gadab, düşmanlık, buğuz, tamah, açgözlülük, böbürlenmek, müdahale, Hakk'a karşı büyüklenme, hîle, hud'a, kasvet ve tûl-i emel gibi şeyler de böyledir. Bunlar İhyâu'l-Ulûm'un Muhlikat faslında beyan edilmiştir. İmam Gazalî. «İnsan bunlardan hâli değildir. Binaenaleyh bunlardan kendini muhtaç gördüklerini öğrenmesi lâzımdır. Bunların izalesi farz-ı ayın'dır. Ama sınırlarını, sebeblerini, alâmetlerini ve ilâçla-rını bilmedikçe mümkün değildir. Zira şerri bilmeyen onun içine düşer», diyor.

Felsefe Yunanca bir sözdür. Mânası zinetli hüküm, yani dışı süslü, içi fâsid demektir. «Bu âlem kadimdir.» Ve emsali küfür ve harama müeddi sözler bu kabildendir.

İhyâu'l-Ulûm'da beyan edildiğine göre felsefe başlı başına bir ilim değildir. Dört cüzden mürekkeptir.

Birincisi hesap ve hendesedir. Bunları öğrenmek mubah dır. Bunlar vâsıtasıyla çirkin ilimlere kayacağından korkulmayan kimse hesap ve hendese okumaktan men edilmez.

İkincisi mantık'tır. Mantık, delilin veçhini, şartlarını ve tarifi veçhini, şartlarını araştırmaktır. Bu iki şey kelâm ilmine dahildir.

Üçüncüsü İlâhiyattır. Bu, Allah'ın zâtını, sıfatını araştırmaktır. Feylesoflar bunda mezheplere ayrılmışlardır ki bazısı küfür, bazısı bid'attır.

Dördüncüsü tabiiyyâttır. Bunların bazısı şeriata muhalif-tir. Bazısı cisimlerin sıfatlarını, hassalarını ve nasıl istihale geçirip değiştiklerini araştırmaktan ibarettir. Bu dördüncü cüz doktorların muâyenesine benzer. Ancak doktor sadece insanın bedenine, hasta olup olmaması yönünden bakar. Bunlar ise değişip hareket etmeleri yönünden bütün cisimlere bakarlar. Ama tıp bundan hayırlıdır. Çünkü ona ihtiyaç vardır. Felsefe-cilerin tabiiyyât hakkındaki bilgilerine ihtiyaç yoktur.

Şa'beze-ki doğrusu Şâ'veze'dir - Kamus'ta beyan edildiği vecihle sihir gibi el çabukluğudur. Güneşi, aslı olmadık şekilde gösterir. Lâkin el-Misbah'da bu kelimenin Şâ'vere ve şâ'beze şekillerinde okunabileceği ve bedevî Arapların sözünden olma-dığı bildirilmiş, «Şa'beze bir oyundur ki, insan onunla sihir gibi hakikati olmayan şey! görür», denilmiştir.

İbn-i Hacer yollarda halkalar kurarak insanın başını kesip tekrar yerine koymak, topraktan para yapmak gibi garip şeyler gösteren kimselerin yaptıklarının sihir mânâsında olduğunu söylemiştir. Velew ki sihirbazlardan sayılmasınlar. Böyle şeyler ne onlara câizdir, ne de başkalarına onları seyretmek mubahtır.

İbn-i Hacer bundan sonra Malikîlerin «el-Müdevvene» adlı kitabın-dan şunu nakletmiştir: «Bir adamın elini kesen yahut karnına bıçak sokan kimse sihir yapıyorsa öldürülür. Yaptığı sihir değilse cezalandırılır».